

Samen voor het Gelderland van morgen

SGP

Verkiezingsprogramma
Provinciale Staten Gelderland

2019
2023

Inhoud

Waarden met waarde	3		
1. Bouwen en bewaren	6		
Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer	6		
Omgevingswet	6		
Ruimte voor goed wonen	7		
Ruimte voor werken, winkelen en landbouw	8		
Ruimte voor infrastructuur	9		
Ruimte voor water	9		
Waterveiligheid - beschermer van burgers	9		
2. Opwekken en vernieuwen	10		
Milieu, energie en klimaat	10		
Klimaatverandering	10		
Energietransitie	10		
Duurzame opwekking van elektriciteit	12		
Toezicht en handhaving milieubeleid	13		
3. Waarderen en beheren	14		
Vitaal Platteland, natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden	14		
Ruimte voor de boeren	15		
De boer en zijn omgeving	15		
Gelderland levert ons mooie streekproducten	16		
Natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden	16		
Natuur beschermen en beheren	17		
Faunabeheer	17		
4. Verplaatsen en verbinden	18		
Verkeer, openbaar vervoer en bereikbaar Gelderland	18		
Verkeersveiligheid	18		
		Verkeersdrukte	18
		Openbaar vervoer	19
		Ruimte voor bereikbaarheid van (grotere) bedrijven en organisaties	20
		Binnenvaart	21
		5. Ontwikkelen en ontspannen	22
		Goede voorwaarden voor de regionale economie	22
		Onderwijs en arbeidsmarkt	22
		Kringlooeconomie	23
		Toerisme	24
		Regionale samenwerking	24
		Leefbaarheid	25
		6. Doorgeven en bewegen	26
		Cultuur en erfgoed	26
		Sport	26
		Regionale omroepen	26
		7. Toetsen en besturen	27
		Kwaliteit van het openbaar bestuur	27
		Europa	27
		Financiën	28
		Indicatoren	28
		Belastingen	28
		Subsidies	28
		Toezicht gemeenten	29
		Sterk bestuur in gemeenten	29
		Samen voor het Gelderland van morgen	30
		Kieslijst SGP Gelderland	31

Waarden met waarde

Dit programma van de Staatkundig Gereformeerde partij is geschreven met het oog op de verkiezingen voor Provinciale Staten op **D.V. 20 maart 2019**. Het document informeert u als kiezer over de visie van de SGP op de plaats en opdracht van de Provincie. Het is ook het werkprogramma van de Statenfractie voor de komende vier jaar.

Profiel

De SGP is een partij met een uitgesproken profiel. Dat profiel is niet toegesneden op specifieke beleidsvelden, maar is van algemene aard. De partij ontleent haar legitimatie aan de Bijbel, Gods Woord. De daarin verwoorde waarden en normen zijn leidraad voor het politieke bedrijf. Het 'goud' dat daarin te vinden is, wordt in het dagelijks politieke handelen omgezet in pasmunt voor deze tijd. Overigens blijft het wel 'goud.'

De Bijbel leert de mens God bovenal lief te hebben en de naaste als zichzelf. De koppeling van deze twee opdrachten is natuurlijk niet vrijblijvend, maar bepaalt de persoonlijke verantwoordelijkheid van - in dit geval - de politicus. Om het concreet te maken: Het tweede deel van die opdracht behelst een schat aan waarden die gelden voor welke samenleving dan ook, zoals de visie op de schepping, het leven, het huwelijk, op samen leven, respect, veiligheid, integriteit. Als hierboven wordt gezegd dat het profiel van de SGP in algemene termen wordt beschreven, moet dit dus zo worden gelezen dat haar vertegenwoordigers beleidsvoorstellen en de uitvoering daarvan zullen toetsen vanuit hun politieke visie. Zij stelt zich niet op als een specifieke regerings- of oppositiepartij. De SGP erkent de overheid als een door God gegeven macht. Een lid van Provinciale Staten of Gedeputeerde Staten bekleedt in die visie een overheidsambt.

Eed

Dat is de reden waarom de SGP voor het afleggen van de eed is. Overheidsmacht betekent in deze context mandaat om de samenleving zo te regelen dat de burger een *'stil en gerust leven kan leiden'*. Het betekent niet: (brute) willekeur.

De Provincie heeft als overheidslaag tussen Rijk en gemeenten zijn eigen plaats. In dit programma wordt deze positie nader uitgewerkt. De Provincie is daarbij aanjager, bewaker, tussenpartij, waar nodig verdeler.

Ordening

De 'burger' staat centraal in de uitvoering van het provinciale beleid. De menselijke maat is uitgangspunt. Voor de SGP betekent dit dat Gods schepping en de daarin gelegde ordening maatgevend is. Dan hebben we het ook over de notie dat de mens niet alleen van het materiële kan leven. Ook, dat hij op een verantwoorde manier om dient te gaan met zijn omgeving. Die ordening spreekt van ritme in werk en rust. De SGP zet zich daarom in de zondag rustdag te laten zijn. Vanuit het geloof in God acht de SGP dat een opdracht voor de mens, daarnaast dient het een sociaal - dus algemeen - belang.

Macht, zoals wij die bedoelen, staat niet buiten de ordening van de samenleving, is geen willekeur, is geen tirannie. Machtsuitoefening moet worden gereguleerd en gecontroleerd. Bijbelse waarden en normen dienen daarbij - naar het oordeel van de SGP - uitgangspunt te zijn.

Staatkundig liggen de regels daartoe vast in de Grondwet en de daaruit voortvloeiende wet- en regelgeving. Daaraan heeft de machtsdrager, in dit geval het college van Provinciale en dat van Gedeputeerde Staten, zich te houden. In de Provincie is de regelgeving een taak van het College van Gedeputeerde Staten (GS), zij het dat de Provinciale Staten (PS) de kaders formuleren (mede-regelgever/-wetgever). PS stellen ook het budget vast dat voor de uitvoering van de regelgeving beschikbaar wordt gesteld. De controle op de uitvoering ligt eveneens in handen van PS, de gekozen volksvertegenwoordiging. Een onafhankelijke rechter (Commissie van Beroep, Rechtbank, Raad van State) is arbiter in geval van blijvende meningsverschillen tussen overheid en burger.

De burger laat zich in PS vertegenwoordigen om de medewetgeving en controle uit te oefenen. Hij kiest daarvoor eens in de vier jaar zijn vertegenwoordiger. De politieke partijen stellen kandidaten voor. Een kandidaat is lid van die partij en staat voor het programma dat die partij inbrengt. Dat laatste onderstrepen wij. U brengt uw stem uit op een (partij)programma.

Metten en weten

De volksvertegenwoordiger (lid van PS) dient te weten en te meten welke vragen leven in de samenleving. Er wordt een antwoord op gezocht vanuit het eigen programma. Dat antwoord is inzet in het

debat in de Staten. De aard van de vraag zal de bereidheid om een compromis te zoeken mede bepalen. De SGP geeft binnen de partij het 'weten en meten' vorm door werkbezoeken en periodieke overleggen met de raadsleden en wethouders. De fractie geeft een nieuwsbrief uit. Daarnaast doet de fractie mee aan het Gelders Debat, een initiatief van Provinciale Staten als geheel.

Vertegenwoordiging

Op provinciaal niveau wordt de burger vertegenwoordigd in de Provinciale Staten. De PS-leden zijn de volksvertegenwoordigers, die het werk van GS, de drager van de macht, mede invullen, reguleren en controleren. Uiteraard voor zover de nationale wetgeving de plaats van de Provincie in ons staatsbestel tekent. De (stemgerechtigde) burger brengt eens in de vier jaar zijn stem uit, zodat er correcties op de machtsuitoefening kunnen worden gemaakt. De burgers kiezen PS en uit dit college wordt een coalitie gevormd, die de GS-leden levert.

Provinciale Staten hebben nog een tweede opdracht. Zij kiezen na hun beëdiging de leden van de Eerste Kamer van de Staten-Generaal. Dat is bij uitstek het college dat nationaal de regulering van de macht bewaakt. Uw stem, op welke partij dan ook, telt dus dubbel: provinciaal en nationaal.

Arnhem,

Jan Top
Voorzitter

Pieter van Genderen
Secretaris

**Met dit programma vraagt de SGP
uw stem om die te laten horen in
Arnhem en Den Haag**

- ▶ De SGP ontleent haar waarden en normen aan Gods Woord, de Bijbel.
- ▶ De SGP zet zich in de zondag rustdag te laten zijn. Daarvoor heeft zij ook sociale motieven.
- ▶ De SGP is bereid bestuursverantwoordelijkheid te dragen.
- ▶ De SGP-fractie legt werkbezoeken af.
- ▶ De SGP-fractie heeft periodiek overleg met de SGP-raadsleden en -wethouders.
- ▶ De SGP-fractie geeft een nieuwsbrief uit.
- ▶ De SGP-fractie heeft een eigen website.
- ▶ De SGP-fractie doet mee aan het Gelders Debat, een initiatief van Provinciale Staten als geheel.

**Kortom, de SGP-fractie
staat voor u klaar.**

SGP

**Samen
voor het
Gelderland
van morgen**

1.

Bouwen en bewaren

Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer

De ordening van de ruimte is één van de belangrijkste kerntaken van de provincie Gelderland. Hoe richten we onze omgeving in? Waar komen woningen, waar bedrijventerreinen, agrarische bedrijvigheid en waar natuur? De provincie heeft de wettelijke taak een ruimtelijke afweging van belangen te maken. Onze Schepper gaf ons in de Bijbel een tweeledige opdracht van *'bouwen en bewaren'*. Die opdracht komt hier aan de orde.

Bouwen wil zeggen dat wij de schepping nuttig mogen gebruiken. Bewaren houdt in dat we geen roofbouw plegen, maar perspectief moeten bieden aan toekomstige generaties.

De SGP wil dat de provincie zich sterk maakt voor een mooi, schoon en leefbaar Gelderland waar de inwoners zich veilig voelen. Dat geldt zowel voor de stad als het landelijk gebied. Om dat te bereiken, is het belangrijk om verbindingen te leggen tussen overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, bedrijven en particulieren. Samen kunnen initiatieven verder worden gebracht.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ goed en zuinig gebruik van (de openheid van) het landelijke gebied en bescherming van historische landschapselementen;
- ▶ het saneren en herbestemmen van de bestaande bebouwing;

inbreiding en herstructurering hebben de voorkeur boven uitbreiding;

- ▶ behoud van voldoende groen bij inbreidingsplannen.

Omgevingswet

Bij het inrichten is een belangrijke rol weggelegd voor de Omgevingswet die vanaf 2021 van kracht wordt. Er wordt een cultuurverandering ingezet. De houding en competentie van bestuurders en medewerkers moet veranderen. Bestuurders en medewerkers moeten over hun eigen grenzen kijken. Door te denken in termen van *'ja, mits'* zullen initiatieven vanuit het werkveld meer tot bloei komen dan door het afvinken van lijstjes of iets wel of niet mag.

De SGP wil burgers in Gelderland voldoende mogelijkheden geven om zelf verantwoordelijkheid te nemen voor hun leefomgeving en voor elkaar. Provinciale sturing dient echt een meerwaarde te hebben. In het kader van de nieuwe omgevingswet ligt de zeggenschap primair bij de gemeenten, zo dicht mogelijk bij de burger.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ samenwerking met gemeenten en minder op sturing van gemeenten;
- ▶ de cultuuromslag. Als SGP volgen wij deze cultuuromslag op de voet en bewaken we dat dit ook realiteit wordt;
- ▶ verduurzaming van de energievoorziening. Dit is een noodzakelijke, maar complexe opgave. Hiervoor is ruimte nodig, bijvoorbeeld voor windmolens of zonnevelden. Het is van groot belang dat deze verduurzaming gestuurd en gefaciliteerd wordt door het ruimtelijk beleid. Verduurzaming van de energievoorziening moet daarom een belangrijke plek krijgen in omgevingsvisies en omgevingsplannen;
- ▶ terughoudendheid als het gaat om het sturen van het ruimtelijk

beleid van gemeenten. Provincies krijgen hier via instructies en instructieregels meer bevoegdheden voor. Gelderland moet hier voorzichtig mee omgaan;

- ▶ de faciliterende rol van de provincie Gelderland, het bij elkaar brengen van kennis, bedrijven en onderwijsinstellingen om samenwerking en daadkracht te bevorderen;
- ▶ de ladder voor duurzame ontwikkeling, waterveiligheid, verduurzaming van de energievoorziening, de leefbaarheid van kleine kernen en voldoende ruimte voor (duurzame) landbouw. Deze belangrijke onderwerpen verdienen een prominente plek in de omgevingsvisie.

Ruimte voor goed wonen

De SGP vindt dat de provincie op het gebied van wonen niet primair leidend en sturend bezig mag zijn. De provincie moet vooral een coördinerende en faciliterende rol spelen. Gelderland moet zich in de geest van de omgevingsvisie opstellen als partner van gemeenten en regio's.

We moeten niet meer sturen op kwantiteit, maar op kwaliteit. Er moet gebouwd worden waar behoefte aan is. Omdat woningbouw een langjarig proces is, moeten we aan de ene kant vooruit kijken, maar aan de andere kant ook flexibel blijven. Op die manier kunnen we inspelen op veranderingen in de woningbouwmarkt.

De verantwoordelijkheid voor woningbouw moet primair bij gemeenten liggen. Regionale afstemming en samenwerking is belangrijk, maar dit kan verschillen per regio en situatie. Regionale plannen (woonagenda's) moeten in de diverse regio's op dezelfde manier tot stand komen en op eenzelfde periode betrekking hebben (bijvoorbeeld tien jaar). De details en eventuele kwantitatieve afspraken willen we aan de regio's zelf overlaten.

De provincie moet vooral een coördinerende en faciliterende rol spelen

Deze plannen moeten gebaseerd zijn op een analyse van de woningmarkt en op een visie op de toekomst van de regio. De plannen moeten in evenwicht zijn met een onderbouwde behoefte. Met name bij de woningmarktanalyse en bij het opzetten van een monitoringsysteem zou de provincie een faciliterende rol kunnen spelen. Hierdoor kan de provincie ervoor zorgen dat dit in alle regio's op dezelfde manier gebeurt. De plannen zouden tenminste iedere twee jaar moeten worden bijgesteld en/of geactualiseerd. Bij voorkeur zelfs ieder jaar, mede op basis van de monitoring.

Dat de SGP kwaliteit belangrijk vindt, impliceert dat wat ons betreft de regionale plannen op zijn minst ook iets moeten zeggen over hoe om te gaan met de bestaande woningvoorraad en de verduurzaming daarvan. Ook een visie op herontwikkeling en transformatie en op inbreiding versus uitbreiding mag niet ontbreken. En uiteraard moet er oog zijn voor de realisatie van voldoende sociale huurwoningen.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ speciale aandacht voor senioren en starters/jongeren (als doelgroepen);
- ▶ het bevorderen van bouwen voor eigen behoefte (natuurlijke aanwas) in dorpen en kleine kernen;
- ▶ regionale afstemming in woonagenda's, maar verantwoordelijkheid bij gemeenten;

- ▶ voldoende en legale huisvesting voor arbeidsmigranten en seizoenarbeiders;
- ▶ de bouw van voldoende sociale huurwoningen (door woningbouwcorporaties);
- ▶ realisatie van middeldure huurwoningen. Voor jongeren die te veel verdienen om in aanmerking te komen voor sociale huur en te weinig om een hypotheek te kunnen krijgen, met name in het segment tussen € 700 en € 800 per maand;
- ▶ de mogelijkheid van splitsing van bestaande woningen. Dit vanwege het kleinere aantal bewoners per huis en in verband met huisvesting van statushouders.
- ▶ aandacht voor verduurzaming van bestaande woningen;
- ▶ aandacht voor leefbaarheid in de dorpen. Woningbouw kan een stimulans zijn om voorzieningen in stand te houden.

Ruimte voor werken, winkelen en landbouw

Robotisering, automatisering, thuiswerken, flexwerken en zzp'ers zorgen voor gewijzigde economische dynamiek. De kantorenleegstand is manifest en vraagt soms om een (boven)regionale aanpak. Deze ontwikkelingen gaan ook de agrarische sector niet voorbij. In toenemende mate is er sprake van vrijkomende agrarische bebouwing (VAB). Evenwel is onze agrosector de - op de Verenigde Staten na - grootste exporteur in de wereld. Die positie moeten we ons niet laten afnemen. Bovendien is de landbouw van enorm belang voor onze eigen voedselvoorziening, de regionale bedrijvig-

Een florerende middenstand is van eminent belang

heid en de inrichting van de ruimte. De landbouw speelt een cruciale rol bij het vitaal en leefbaar houden van het platteland.

De detailhandel bevindt zich in moeilijke omstandigheden. Er zijn gewoonweg teveel winkels in Nederland. Als de samenleving digitaliseert, digitaliseert ook de detailhandel. Ook dat heeft invloed op de winkelinfrastructuur. Voor de leefbaarheid van stads- en dorpscentra, maar ook voor de leefbaarheid van dorpsgemeenschappen is een florerende middenstand van eminent belang. Het is daarom verstandig de winkels in de centra te concentreren. Voor webshops met bezoekmogelijkheid op bedrijventerreinen moet maatwerk geleverd worden. Goede voorstellen in het kader van herbestemming van vastgoed die vanuit de praktijk komen, hebben de warme instemming van de SGP. Mensen, tijd, doelen, geld, ideeën en enthousiasme moeten slim gekoppeld worden om plannen echt te realiseren. Niet alleen de versterking van de ruimtelijke kwaliteit is belangrijk, maar ook de economische vitaliteit en leefbaarheid van het landelijk gebied. We willen voorkomen dat er verloedering optreedt doordat gebouwen worden verwaarloosd of dat er ongewenste activiteiten plaatsvinden.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ herstructurering van bestaande bedrijventerreinen, dit heeft de voorkeur boven uitbreiding;
- ▶ stimuleren van de aanpak van de leegstand van gebouwen en initiatieven voor herbestemming. De SGP wil de komende bestuursperiode doorgaan met het programma 'SteenGoed Benutten';
- ▶ een goede ontsluiting van bedrijventerreinen door rand- of rondwegen buiten de dorps- of stadskernen om;
- ▶ de agrarische sector. Deze sector moet ruimte blijven houden om zich te ontwikkelen en te verbreden, ook met agrarisch

gelieerde nevenactiviteiten. Zeker als investeringen gecombineerd worden met verduurzaming moet de provincie het maximaal mogelijke doen om de agrarische ondernemers te ondersteunen;

- ▶ hergebruik van bestaande boerderijen, dit heeft de voorkeur boven nieuwbouw;
- ▶ het stimuleren van projecten waarbij asbestverwijdering en benutting van (stal)daken voor zonne-energie slim worden gecombineerd;
- ▶ kleine kernen en het buitengebied: het bouwen van outlet- en andersoortige *'weidewinkels'* tegengaan.

Ruimte voor infrastructuur

De mobiliteit van personen en goederen moet goed geregeld zijn. Belangrijk is een integraal beleid tussen bereikbaarheid over de weg, openbaar vervoer en via water. De SGP staat daarom in principe positief tegenover de ontwikkeling van de Railterminal Gelderland en de Railterminal Barneveld. Toenemend personenvervoer per spoor juicht de SGP van harte toe.

Ook goederenvervoer per spoor vindt de SGP een goede zaak. Vervoer over water verdient echter de voorkeur. De SGP vraagt wel aandacht voor negatieve gevolgen van railverbindingen, zoals geluidsoverlast en schade door trillingen. De SGP vindt dat het vervoer van gevaarlijke stoffen door woongebieden zo veel mogelijk moet worden geweerd uit het oogpunt van de veiligheid.

Voor onze inwoners in het buitengebied, in het bijzonder agrarische ondernemers, is het faciliteren van een glasvezelnet of vergelijkbare diensten in het buitengebied van groot belang. Gelukkig zijn hierin inmiddels mooie stappen gezet.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ goede ontsluiting van bedrijven op de infrastructuur (wegen, spoor, water en openbaar vervoer);
- ▶ het faciliteren van glasvezelnetwerk.

Ruimte voor water

Water is een vriend en een vijand. De veiligheid is in de eerste plaats van belang. Maar ook voldoende ruimte voor zoet water is belangrijk voor mens, dier, natuur en economie. Er is volgens de gegevens in Gelderland voldoende zoet water per geheel kalenderjaar, maar het is onvoldoende gespreid over de seizoenen. Dat vraagt om ruimtelijke maatregelen voor tijdelijke opvang.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ het beheer van voldoende zoet water: bufferen in droge periodes;
- ▶ het toetsen van bouwplannen op voldoende opvang van regenwater en op waterveiligheid.

Waterveiligheid - beschermer van burgers

De provincie Gelderland heeft toezicht op het Waterschap. Het Waterschap beschermt de samenleving en het milieu voor invloeden die de mens veroorzaakt heeft. Daarnaast heeft de provincie ook toezicht als het gaat over het goed en doelmatig beschermen van burgers tegen gevaren voor het water van buitenaf (zee en rivieren) én van binnenuit (regenwater). Het normeren, herstellen en in stand houden van secundaire waterkeringen is jarenlang buiten beeld gebleven. Provincies en waterschappen zijn bezig met een inhaal-slag. Het is van groot belang dat de provincie erop toeziet dat dit ook adequaat doorgezet wordt, zodat binnen nu en vier jaar ook alle secundaire waterkeringen genormeerd en gecontroleerd zijn en de eventuele geconstateerde tekortkomingen opgelost zijn.

2.

Opwekken en vernieuwen

Milieu, energie en klimaat

Gods schepping is het waard om zuinig op te zijn. Als rentmeesters dienen we hier zorgvuldig mee om te gaan. Hier ligt - letterlijk en figuurlijk - een schone opgave voor ons allemaal. De Bijbelse opdracht van *'bouwen en bewaren'* is ook hier aan de orde. De zorg voor het goed omgaan met schaarse grondstoffen, energie, zuiver water, een gezonde lucht en een schone en vruchtbare bodem is allereerst een verantwoordelijkheid van burgers en bedrijven. Dat neemt niet weg dat óók de overheid een taak heeft bij het voorkomen van verontreiniging en uitputting. Dat kan bijvoorbeeld door goed gedrag te stimuleren en zelf het goede voorbeeld te geven. En door uit te gaan van het alleszins redelijke en eerlijke principe: de vervuiler betaalt.

Klimaatverandering

Het is duidelijk dat er klimaatveranderingen optreden, zowel hier als elders op de wereld. Temperatuursveranderingen, meer of juist minder regen, hevige regenval in korte tijd. Op andere plaatsen juist verdroging. Aan de ene kant moeten we onze invloed op het klimaat niet overschatten. Ook in het verleden zijn er klimaatveranderingen geweest. Voor alles willen we ook hier benadrukken dat de Heere boven alles staat.

Aan de andere kant hebben we als mens wel de verantwoordelijkheid om negatieve effecten van ons handelen op milieu en klimaat

te beperken of zo mogelijk te voorkomen. Het is duidelijk dat in de afgelopen 50 jaar het CO₂-gehalte in de atmosfeer is toegenomen, wat heeft geleid tot het broeikaseffect. De CO₂-uitstoot door auto's, CV-ketels en fabrieken heeft invloed op het klimaat. Over de mate waarin en de gevolgen op de lange(re) termijn valt te discussiëren. Alleen al uit voorzorg is het wijs om de mogelijke consequenties serieus te nemen. En het is zeker niet alleen CO₂ dat invloed heeft op het klimaat, ook bijvoorbeeld methaan (aardgas) en andere chemische stoffen, zoals freonen.

De SGP vindt het belangrijk dat we deze klimaatveranderingen proberen tegen te gaan. Dit kunnen we doen door het terugdringen van de uitstoot van de hiervoor genoemde broeikasgassen. De fractie heeft daarom vóór het Gelders Klimaatinitiatief gestemd, waarin wordt uitgesproken dat Gelderland voorop wil lopen in het terugdringen van de CO₂-uitstoot. Gelderland streeft naar 55% reductie in 2030 (t.o.v. de situatie in 1990), terwijl de landelijke doelstelling op 49% ligt. Tevens werkt de provincie aan 100% energie-neutraliteit voor de eigen huisvesting en bedrijfsvoering in 2030.

Daarnaast moeten we ook nu al rekening houden met de effecten van klimaatverandering, zoals hevige regenbuien. Regenwater moet bovengronds worden opgevangen en niet via de riolering worden afgevoerd. Verder is het van belang hittestress tegen te gaan (o.a. door meer groen in de bebouwde omgeving).

Energietransitie

De voorraden olie en gas raken op, zeker in Nederland. Als goed rentmeester moeten we daarom zorgvuldig omgaan met de nog beschikbare fossiele energiebronnen. Daarbij komt - wat de SGP betreft - dat we ons niet afhankelijk moeten maken van de olie uit het Midden-Oosten of van gas uit Rusland. We zullen dus veel meer

toe moeten naar het gebruik van duurzame elektriciteit die in de regio is opgewekt. Dat maakt ons minder afhankelijk van het buitenland en versterkt meteen de regionale economie.

Maar allereerst geldt: energie die we niet gebruiken, hoeven we ook niet op te wekken. De SGP zet energiebesparing daarom op één! Er is op dat vlak nog een wereld te winnen, bijvoorbeeld door aanschaf van energiezuinige apparaten en door betere isolatie van woonhuizen en andere gebouwen. Ook hierin ligt de primaire verantwoordelijkheid weliswaar bij bewoners en bedrijven, maar de (provinciale) overheid dient wel het goede voorbeeld te geven.

Samen met de bijna 200 partners van het Gelders Energie Akkoord (GEA) werkt de provincie aan de realisatie van de ambitie om in 2050 energieneutraal te zijn, dat wil zeggen: dat dan alle energie die we in Gelderland nodig hebben op een duurzame manier wordt geproduceerd, bij voorkeur in de regio. Dat wordt gedaan door huizen en

bedrijven energiezuinig te maken en door over te schakelen van fossiele naar duurzame energiebronnen. In dit verband werkt de provincie samen met partners aan een integrale aanpak van *'Wijken van de Toekomst'* om die wijken energiezuiniger en bij voorkeur gasloos te maken. Overigens pleit de SGP ervoor om ten aanzien van het gasloos maken van buurten en wijken niet overhaast te werk te gaan. We moeten streven naar realistische scenario's. Vooralsnog blijft er zeker nog (groen) gas beschikbaar en de transitie moet wel betaalbaar blijven voor de bewoners.

De provincie Gelderland wil vooroplopen in de transitie naar duurzame energie. De SGP staat daar helemaal achter. Dat betekent dat volop gewerkt moet worden aan de realisatie van zonnepanelen op daken, de bouw van windmolens en biomassacentrales en vergistingsinstallaties om duurzame elektriciteit op te wekken. Om aan de warmtevraag te voldoen, kan gebruik worden gemaakt van biogas, van restwarmte van bedrijven, maar ook van bijvoorbeeld aardwarmte.

Voor energietransitie en klimaatmaatregelen is ruimte nodig. Daarvoor moet ruimte worden gereserveerd in de provinciale omgevingsvisie, alsook in gemeentelijke gebiedsvisies. Daarom is het goed dat gemeentes met hun partners werken aan Regionale Energie Strategieën, waarin zij aangeven hoe zij hun ambities op dit vlak willen waarmaken en realiseren. Deze ambities moeten aansluiten bij het provinciale doel om circa 55% CO₂-reductie te bereiken in 2030.

De rol van de provincie moet vooral verbindend zijn door initiatieven te steunen, innovaties te subsidiëren, campagne te voeren, actief te communiceren en te organiseren bij samenwerkingsprojecten van bovenlokaal belang.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ de realisatie van energieneutraliteit. Vooralsnog hebben we hiervoor ook energie uit biomassa nodig. Het is daarbij wel van belang dat de biomassa (houtsnippers) afkomstig is uit eigen land;
- ▶ nuttig en lokaal gebruik van restwarmte van industriële bedrijven. De provincie kan hier een faciliterende rol in spelen, onder andere door de haalbaarheid van een warmtenet in Arnhem-Noord te (laten) onderzoeken;
- ▶ de subsidiëring van seismisch onderzoek naar ultradiepe geothermie ten behoeve van de levering van hoge temperatuur warmte voor bedrijven en lage temperatuur restwarmte voor woonhuizen;
- ▶ de verdere opschaling van de laadinfrastructuur voor elektrische auto's. De provincie moet hier - met het oog op de energietransitie van de automobiliteit - werk van maken;
- ▶ het opzetten van professionele energieloketten en een infrastructuur van energiecoaches, samen met gemeenten. Zo kan iedereen hulp krijgen bij het maken van een plan voor het energiezuinig maken van de eigen woning en voor het opwekken van de eigen energie;

**Bouwen en bewaren
betekent ook scherp toezien
op de kwaliteit van de
natuur en onze leefomgeving**

- ▶ het stimuleren van de oprichting van lokale energiecoöperaties die lokaal opgewekte elektriciteit en lokaal geproduceerd biogas leveren;
- ▶ het stimuleren van ontwikkelingen en innovaties op het vlak van mestvergisting. Dit kan een substantiële bijdrage leveren aan de energietransitie. Stankoverlast moet daarbij worden voorkomen;
- ▶ energiebesparing door alle provinciale wegen en gebouwen op korte termijn te voorzien van ledverlichting.

Duurzame opwekking van elektriciteit

Wat de SGP betreft, moeten we vooralsnog alle alternatieve duurzame oplossingen voor het opwekken van elektriciteit aangrijpen en ontwikkelen. We kunnen ons niet de luxe permitteren om bepaalde vormen die (enige) overlast veroorzaken - zoals windmolens - buiten beschouwing te laten. Wel is het uiteraard van belang om alle vormen van overlast zoveel mogelijk te beperken. Als windmolens op land worden gerealiseerd, is niet alleen draagvlak van belang. De omwonenden moeten ook kunnen meeprofiteren van de baten en de mogelijkheid hebben om te participeren. De SGP is voorstander van een minimale afstand van windmolens tot woonhuizen van 400 meter. De SGP is voorstander van realisatie van windmolens langs infrastructuur (snelwegen, spoorwegen, kanalen); zonodig ook waar deze infrastructuur door natuur of een bosgebied loopt.

Maar om het aantal te plaatsen windmolens enigszins te beperken, is het zaak om zoveel mogelijk in te zetten op zonne-energie, in het bijzonder ook op daken van (semi-)overheidsgebouwen. Er is nog voldoende dakoppervlak beschikbaar. Kleine zonneweides kunnen een goede aanvulling vormen, mits dit niet ten koste gaat van vruchtbare landbouwgrond. Te denken valt aan plaatsen langs snelwegen, waar vanwege de geldende geluidszone niet gebouwd mag worden, oude stortplaatsen en dergelijke.

Toezicht en handhaving milieubeleid

Ruimtelijke kwaliteit en volksgezondheid hangen nauw samen. Bouwen en bewaren betekent ook **scherp toezien** op de kwaliteit van de natuur, de geschapen planten en dieren en de leefomgeving. Bij elke ontwikkeling (investeringen, vergunningverleningen) moet worden nagegaan wat het effect is op het milieu. Ook moeten maatregelen worden getroffen om aantasting van het milieu en de leefomgeving te voorkomen. Dit betekent een streng maar duidelijk milieubeleid voor bedrijven. Als de provincie verantwoordelijk is voor de handhaving, moeten er fysieke (aangekondigde en onaangekondigde) controles bij bedrijven plaatsvinden.

Bedrijven die met gevaarlijke stoffen werken, vallen - net als de complexiteit van deze processen en installaties - onder het toezicht van de provincie. Als het misgaat, zijn de gevolgen voor de omgeving vaak groot. Het is daarom ter bescherming van de samenleving en de omgeving van belang dat er adequaat toezicht is.

De uitvoering van de VTH-taken (vergunningverlening, toezicht en handhaving) worden geregeld via de omgevingsdiensten. Deze moeten niet alleen duidelijke regels stellen aan bedrijven en consequent handhaven, maar ook toegankelijk zijn en meedenken. Bedrijven weten daardoor waar ze aan toe zijn en kunnen rekening houden met wat er van hen wordt verwacht.

Het aanleggen van stevige bufferzones rond grote bedrijventerreinen zorgt voor minder geluids- en stofoverlast voor de omgeving en voor meer milieuruimte binnen het bedrijventerrein. De aanpak van fijnstof dient in evenredigheid gericht te worden op alle relevante bronnen (zoals verkeer, industrie, veehouderij en particuliere houtkachels). Daarnaast moet nader onderzoek gedaan worden naar de herkomst van ultrafijnstof en de mate waarin

ultrafijnstof al dan niet meer of minder gezondheidseffecten heeft dan fijnstof PM 2.5 en PM 10. Ook het effect van de (chemische) samenstelling van het fijnstof dient nader te worden onderzocht.

Eind 2024 moeten alle asbestdaken gesaneerd zijn. Om handhavingsacties achteraf te voorkomen, is het van belang vóór die tijd te stimuleren en te informeren. De provincie draagt financieel bij aan vliegwielpjecten en pilots. De SGP wil daarnaast subsidie voor de vervanging van asbestdaken door daken met zonnepanelen. De SGP zoekt naar mogelijkheden om geld te lenen aan particulieren die de vervanging van asbestdaken niet kunnen betalen en ook geen geld kunnen lenen van de bank.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ de aanleg van bufferzones om de milieuruimte rond bedrijventerreinen te vergroten;
- ▶ compensatie van milieuschade. Als bij de realisatie van een nieuwe ontwikkeling de schade aan het milieu niet gecompenseerd kan worden, gaat een initiatief niet door;
- ▶ de zoveel mogelijke beperking van fijnstofemissies. De SGP pleit voor de ontwikkeling van innovatieve systemen hiervoor. Deze ontwikkelingen moeten dan uiteraard niet worden gefrustreerd door andere regelgeving;
- ▶ goede bereikbaarheid van de omgevingsdiensten voor bedrijven met vragen over de uitleg van milieuregels. Dat bevordert de naleving ervan en geeft ook een goede basis voor adequate handhaving;
- ▶ deskundigheid van de provincie. Het is prima dat toezichtstaken van de provincie worden uitgevoerd door de omgevingsdiensten. Echter, het blijft belangrijk dat de provincie zelf deskundigheid in huis houdt en aanspreekbaar blijft op de door de omgevingsdiensten genomen beslissingen.

3.

Waarderen en beheren

Vitaal Platteland, natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden

Steeds meer bevolkingsgroepen spreken langs elkaar heen in ons land. Rechts tegenover links, nieuwkomers tegenover autochtonen, et cetera. Begrip voor elkaars opvattingen is regelmatig ver te zoeken. Helaas zien we dit ook ten aanzien van de boeren.

Ieder jaar leveren zij een flinke economische prestatie waar iedereen in Nederland van profiteert. Minstens zo bijzonder is dat de Nederlandse boer dit voor elkaar krijgt met steeds minder consequenties voor natuur en milieu. Innovatie en modernisering maken de agrarische sector steeds duurzamer. Vanuit de hele wereld komen deskundigen kijken hoe de Nederlandse boer dit klaarspeelt. Echter, terwijl agrariërs het ene na het andere exportrecord breken,

Boeren leveren een flinke economische prestatie met steeds minder consequenties voor natuur en milieu

ontmoeten zij in de politiek steeds minder waardering voor hun werk. Boeren werken steeds schoner en groener, maar aan hen kleeft het imago van vervuilers en van mensen die zich maar mondjesmaat inzetten voor dierenwelzijn.

Dat burgers dit beeld hebben, is pijnlijk en vervelend. Tot op zekere hoogte is dit echter wel te verklaren. Burgers kunnen onmogelijk weet hebben van de hoed en de rand als het gaat om agrarische bedrijfsvoering. Zij gaan slechts af op wat natuurorganisaties en randstedelijke media voorschotelen. Wat wel steekt, is dat ook de politiek er haast een behagen in lijkt te scheppen om agrariërs aan banden te leggen. Dit is ronduit schadelijk, voor de betrokken boeren, maar ook voor de Nederlandse economie en innovatie.

Daarom ligt hier een belangrijke taak voor de politiek om zorgvuldig over deze belangrijke sector te spreken en met hen om te gaan op een wijze die recht doet aan de grote maatschappelijke betekenis die zij hebben.

Voorstellen voor bevordering van een Vitaal Platteland in Gelderland zullen door de SGP met inachtneming van het bovenstaande worden beoordeeld.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ actieve en positieve promotie van de agrarische sector;
- ▶ ondersteuning van innovatieve projecten in de voedselketen, ook die gericht zijn op de ontwikkeling en productie van plantaardige eiwitten;
- ▶ projecten om producent en consument dichterbij elkaar te brengen;
- ▶ een goed verdienmodel voor de boer, want die kan immers niet groen zijn als hij rood staat.

Ruimte voor de boeren

Gelderland beschikt met de Wageningen Universiteit over veel kennis over de agrarische sector en voedselproductie. De ontwikkeling van het World Food Centre in Ede kan daar nog een extra stimulans aan geven. Agrariërs zijn ondernemers. De regio Food Valley en de Betuwe beschikken over veel mogelijkheden om innovatief bezig te zijn voor de Gelderse land- en tuinbouw. Boeren moeten daarbij kunnen rekenen op een betrouwbare overheid die niet telkens de regels wijzigt. Geen wijziging van beleid aan de hand van incidenten of niet afgerond onderzoek, zoals bij de stop op de geitenhouderijen in Gelderland het geval was. Wij willen waken voor regelgeving die innovatie in en verduurzaming van de veehouderij frustreert. Want waarom werken aan minder uitstoot als er toch niet meer dieren gehouden mogen worden? Als uitbreiding niet meer mogelijk is, ontstaan er juist bedrijven met verouderde stallen en een hoge uitstoot van geur en fijnstof. Burgers en boeren zijn daarvan de dupe. De oneliner *'minder dieren leidt tot minder vervuiling'* is niet correct.

Agrarische ondernemers zorgen voor gezond en veilig voedsel. Daar staat de Nederlandse boer in de wereld om bekend. Fraude dient hard te worden aangepakt, aangezien dit veel imagoschade oplevert voor de boeren.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ zorgvuldige regelgeving met betrekking tot de agrarische sector, gebaseerd op gedegen onderzoek;
- ▶ bevordering van innovatie en het wegnemen van belemmerende regelgeving, waardoor bijvoorbeeld nieuwe huisvestingsystemen niet ingevoerd kunnen worden;
- ▶ het ondersteunen van projecten in de provincie waar gezocht wordt naar toekomstbestendige bedrijfsvoering.

De boer en zijn omgeving

Geen enkele boer betwist dat bewoners van het platteland recht hebben op een goede leefomgeving. Ondernemers die een nieuwe stal bouwen, gaan nu vaak al verder dan wettelijk vereist is. Pluimveehouders investeren bijvoorbeeld volop in droogtunnels, luchtwassers en ionisatielampen om de uitstoot van ammoniak en fijnstof te beperken. De provinciale overheid moet dergelijke ontwikkelingen stimuleren, niet frustreren. Schaalvergroting is vaak noodzakelijk om te verduurzamen en te moderniseren. Bij schaalvergroting gaat het niet om voor of tegen, maar om de vraag of het totale plan beter is voor boer, dieren en milieu. De effecten zijn bepalend voor de vraag welke schaal acceptabel is.

Een intelligente aanpak vormt het zogeheten *'Gelderse Plussenbeleid'*. Boeren in onze provincie mogen uitbreiden op voorwaarde dat ze extra stappen zetten bij het verminderen van emissies of verbetering van het landschap. De SGP wil daarop inzetten. Qua schaalgrootte heeft het gezinsbedrijf onze voorkeur. Dat is ook voor maatschappelijk

draagvlak belangrijk. Geen industriële uitstraling. De agrarische sector moet ruimte blijven houden om zich te kunnen ontwikkelen en verbreden, ook met agrarisch gelieerde nevenactiviteiten. Soms vraagt dit in het kader van verduurzaming extra ruimte.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ het opdoen van ervaring met het Gelderse Plussenbeleid en zo nodig komen tot bijstelling van huidige plannen en inzichten;
- ▶ het stimuleren van projecten waarbij gezocht wordt naar innovatieve oplossingen als het gaat om terugdringen van emissies (waaronder fijnstof).

Gelderland levert ons mooie streekproducten

De SGP is voor stimulering van Gelderse streekproducten. Dit sluit aan bij de trend van consumenten om belangstelling te hebben voor het regionale. Geen producten uit China maar van de Gelderse akkers. De provincie kan streekproducten expliciet positieve aandacht geven en promoten. Wanneer regelgeving dit promoten in de weg staat, dan dienen de regels te worden aangepast.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ het actief promoten van streekproducten;
- ▶ het stimuleren van korte ketens (weinig schakels tussen producent en consument).

Natuurbeheer en ontwikkeling natuurgebieden

De natuur en het beheer ervan vormen een randvoorwaarde voor het in stand houden van flora en fauna. Tevens is de natuur van belang voor het welzijn van mensen. Natuur is niet alleen te vinden in natuurgebieden, maar ook daarbuiten: in steden, op industrieterreinen en op het platteland. Dit zijn de zogenaamde niet-natuurgebieden. Met meer kennis van de natuurwaarde van

niet-natuurgebieden kan de provincie een bijdrage leveren aan de bewustwording van de waarde ervan bij onze inwoners.

Bij aanleg van nieuwe natuur of natuurbeheer moet het gaan om kwaliteit en niet om kwantiteit. De focus moet liggen op biodiversiteit. Daarom is het soms verstandiger om bestaande natuurgebieden op te waarderen dan nieuwe natuur aan te leggen. Zorg dat de kwaliteit ook gemeten wordt, zodat onderbouwd aangegeven kan worden of nieuwe natuur nodig is.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ het inzichtelijk maken van de natuurwaarde van niet-natuurgebieden;
- ▶ agrariërs. Zij hebben bij natuurbeheer de voorkeur boven gesubsidieerde organisaties;

- ▶ de focus op kwaliteit (biodiversiteit) en niet op kwantiteit van de natuur;
- ▶ het voldoende aantrekkelijk maken van agrarisch natuurbeheer, met ruimte voor vakmanschap;
- ▶ het niet strenger vaststellen van Natura 2000-doelen en -regels dan strikt noodzakelijk is.

Natuur beschermen en beheren

De provincie is verantwoordelijk voor vrijwel alle ontheffingen, vergunningen, meldingen, handhaving en uitvoering van het natuurbeleid. De SGP vindt dat daarbij een goede en rechtvaardige afweging gemaakt moet worden tussen natuurdoelen, soorten-bescherming en economisch gebruik van het landschap.

Faunabeheer

Het beheren van de natuur houdt in dat het faunabeheer wordt vormgegeven door *'wildbeheereenheden'*. Een wildbeheereenheid (WBE) is een samenwerkingsverband tussen jagers en jachtopzichters in de regio. Dit beheer is nodig om verspreiding van parasieten tegen te gaan (sommige dierziektes zijn gevaarlijk voor mensen), exoten te weren, te grote populaties van wild te voorkomen, schade aan infrastructuur en dijken te voorkomen en gewasschade voor agrariërs te beperken.

Een continue afweging van faunabeheermethoden is noodzakelijk. De jacht maakt daar een wezenlijk onderdeel van uit. De provincie Gelderland stuurt actief op het behalen van de zogenoemde doelstanden voor wat betreft de leefgebieden van edelherten en wilde zwijnen. Schade als gevolg van deze dieren wordt door de provincie Gelderland ruimhartig vergoed. Op initiatief van de SGP is de zogenaamde statiegeldregeling ingevoerd, zodat boeren niet bij iedere schademelding een bedrag aan leges kwijt zijn.

Focus op de kwaliteit (biodiversiteit) en niet op de kwantiteit van de natuur

De komst van de wolf naar Gelderland wordt door de SGP kritisch gevolgd. Naar onze mening zou dit weleens kunnen leiden tot onaanvaardbare schade voor bijvoorbeeld schapenhouderijen en schaapskuddes. Zo nodig moet actief kunnen worden ingegrepen.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ een toegankelijk loket bij de provincie voor het melden van gewasschade en het snel en goed afhandelen daarvan;
- ▶ een goede invulling van toezicht in het buitengebied. Dit bevordert de veiligheid in het buitengebied;
- ▶ goede registratie van (graaf)schade aan dijken door wild. Het geeft een juridische basis voor doeltreffende bestrijding van deze schades die de veiligheid in gevaar kunnen brengen;
- ▶ bescherming van weide- en akkervogels tegen natuurlijke vijanden als vossen en kraaien. De nachtelijke jacht op vossen dient voldoende ruimte te krijgen: ook buiten het broedseizoen en in een ruime cirkel rond weidevogelgebieden;
- ▶ voortzetting van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer via de agrarische collectieven;
- ▶ het Faunafonds: faunaschade dient ruimhartig te worden vergoed.

4.

Verplaatsen en verbinden

Verkeer, openbaar vervoer en bereikbaar Gelderland

De provincie is op allerlei manieren een verbinder. Zo zorgt de provincie ervoor dat het mogelijk is om van de ene naar de andere gemeente te rijden of soms ook te varen. De provincie is verantwoordelijk voor de aanleg, het onderhoud en veiligheid van provinciale (spoor)wegen. Ook verbindt de provincie door oog te hebben voor de belangen van alle betrokkenen bij initiatieven, beleidsontwikkeling en visievorming. De insteek hierbij is om een zo optimaal mogelijk draagvlak te creëren. Ook de verbinding met de landelijke overheid en Europese instellingen speelt daarin een rol.

Verkeersveiligheid

De provincie moet er alles aan doen om de provinciale wegen goed te onderhouden en zo verkeersveiligheid te garanderen. Juist op de provinciale wegen gebeuren vaak ernstige ongelukken. Als uitgangspunt bij de aanleg en het onderhoud van provinciale wegen moet optimale veiligheid van alle weggebruikers gelden. Locaties waar veel ongelukken voorkomen, moeten met spoed worden aangepakt.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ optimalisering van de verkeersveiligheid, met name in de bebouwde kom;
- ▶ goed onderhouden wegen die optimaal verkeersveilig zijn ingericht;

- ▶ preventie van ongelukken, bijvoorbeeld door publieks-campagnes;
- ▶ ruimte voor fietsers, onder andere door de aanleg van snelfietsroutes;
- ▶ specifieke aandacht voor veilig landbouwverkeer.

Verkeersdrukke

De toenemende druk op het wegennet wordt voor een groot deel veroorzaakt door woon-werkverkeer en recreatief verkeer. Naast de problemen rondom toenemende drukte speelt voor de SGP ook het milieuaspect mee: de schepping ondervindt schade van de toenemende verkeersdruk. De SGP wil daarom de knelpunten zoals

De provincie moet er alles aan doen om de provinciale wegen goed te onderhouden en zo verkeersveiligheid te garanderen

de A1-A30 en de Rijnbrug bij Rhenen versneld aanpakken en de Gelderse Corridor als Oost-West-vervoersader optimaliseren, met aandacht voor veiligheid. Daarnaast is het nodig bij de rijksoverheid aandacht te blijven vragen voor de sterk toenemende filedruk op de A15, A28, A50 en A1 in Gelderland.

De ontwikkeling naar (meer) elektrische en zelfrijdende auto's zien wij als positief, zowel voor het milieu als voor de verkeersveiligheid en de doorstroming van het verkeer. De daarbij horende voorzieningen (laadpalen, tankvoorziening voor LNG en waterstof) moeten op bijpassend niveau worden gebracht. Ook het gebruik van 'smart mobility' (bijvoorbeeld communicatie tussen verkeersregelininstallaties en auto's) levert hieraan een bijdrage, evenals het stimuleren van de fiets als alternatief voor de auto. Dit laatste kan door het aanleggen van snelfietsroutes naar de plaatsen waar veel vervoersystemen samenkomen (vervoersknooppunten) en steden. Ook bijvoorbeeld een snelfietsroute vanuit de Achterhoek en de Betuwe richting steden zou een goed alternatief kunnen bieden voor OV of auto.

Verder moet de provincie zorgen voor voldoende carpoolplekken en P&R-voorzieningen. Daarbij is ook aandacht nodig voor stalling van fietsen of overstappen op het openbaar vervoer. De parkeersituatie voor vrachtwagens levert op sommige plaatsen een knelpunt op, zowel binnen als buiten de bebouwde kom. De provincie moet in overleg met gemeenten (op)treten om tot een regionale aanpak en oplossing te komen.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ optimaal gebruiksgemak bij het carpoolen (oplaadpunten, fietsenstalling, openbaar vervoer);
- ▶ opzet en uitbreiding van carpoolplekken en P&R-voorzieningen;
- ▶ het met spoed aanpakken van de belangrijkste verkeersknelpunten (bijvoorbeeld A1-A30 en de Rijnbrug bij Rhenen);
- ▶ aantrekkelijk openbaar vervoer dat concurrerend is met de auto;
- ▶ het gebruikmaken van 'smart mobility', zoals slimme verkeersregelininstallaties en 'groene golven';
- ▶ de realisatie van voldoende parkeervoorzieningen voor vrachtwagens, in samenspraak met gemeenten;
- ▶ goede verkeersafwikkelingen rondom de doorgetrokken A15 tussen Ressen en Oudbroeken;
- ▶ goede kwaliteit van wegen. Niet alleen voor intensief gebruikte wegen, maar ook voor de wat rustiger wegen in buitengebieden.

Openbaar vervoer

De provincie is verantwoordelijk voor het regionale openbaar vervoer. Wat de SGP betreft moet de provincie zorgen voor een betaalbaar en toegankelijk ov, waarbij aandacht moet zijn voor de bereikbaarheid van de kleine kernen in het landelijk gebied. Hiervoor kan de provincie ook gebruikmaken van alternatieven (bijvoorbeeld buurt- of belbus) die voor OV-tarieven aangeboden kunnen worden en voor iedereen toegankelijk zijn. Het moet dus openbaar vervoer blijven.

De mobiliteit van personen en goederen moet goed geregeld zijn

Vanuit milieuoogpunt moet in Gelderland het gebruik van klimaat-neutraal busvervoer, elektrisch, middels waterstof of anderszins, bevorderd worden. Bij toekomstige aanbestedingen gelden daarom de volgende uitgangspunten: betaalbaar, voldoende, toegankelijk, gebruiksvriendelijk en kwalitatief goed openbaar vervoer. Omdat bij aanbestedingen vaak sprake is van schaalvergroting over meerdere provincies, moet het mogelijk blijven om voor specifieke gebieden of doelgroepen (bijvoorbeeld leerlingenvervoer) maatwerk binnen de concessie te leveren. Daarbij moet een afweging plaatsvinden tussen prijs en geleverde kwaliteit.

Buitengebieden en kleine kernen moeten kunnen blijven rekenen op regelmatig openbaar vervoer. Onze provinciale spoorlijnen worden lijnen waar we trots op zijn. Deze rijden op tijd, zijn goed gefaciliteerd en hebben uitstekende mogelijkheden om door te reizen. De treinen vanuit en naar de Achterhoek worden verder geoptimaliseerd. Tevens dient aandacht uit te gaan naar de trein Tiel-Arnhem (in het bijzonder de aansluitingen) en de Valleilijn. De kwaliteit van het openbaar vervoer moet ten opzichte van het huidige niveau minimaal gehandhaafd blijven.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ goede (digitale) communicatie en afstemming tussen openbaar vervoervoorzieningen;

- ▶ duidelijke afspraken met de concessienemer over vervoer op alle lijnen;
- ▶ goede bereikbaarheid per openbaar vervoer van elk publiek gebouw van enige regionale functie, zoals bijvoorbeeld een ziekenhuis of onderwijslocatie;
- ▶ goed openbaar vervoer, ook in de buitengebieden en dorpen;
- ▶ leerlingenvervoerabonnementen met korting;
- ▶ absolute toegankelijkheid van het openbaar vervoer voor alle inwoners, dus ook voor mindervaliden;
- ▶ het stimuleren van burgerinitiatieven om lokaal vervoer te realiseren in een zelfredzame samenleving;
- ▶ optimalisatie van (regionale) spoorverbindingen en overstap-punten, met name op drukke verbindingen;
- ▶ goede afstemming van openbaar vervoer in de grensregio, zowel wat betreft de verbindingen als de tarieven als de (realtime) data-uitwisseling (bijvoorbeeld aankomst- en vertrektijden);
- ▶ het verder inzetten op duurzamer bus- en treinvervoer - bijvoorbeeld elektrisch of op waterstof - bij de komende concessieverleningen.

Ruimte voor bereikbaarheid van (grotere) bedrijven en organisaties

De mobiliteit van personen en goederen moet goed geregeld zijn. Er moeten in Gelderland voldoende plaatsen zijn waar personen en/of goederen van vervoermiddel kunnen wisselen. De SGP vraagt aandacht voor de negatieve gevolgen (zoals geluidsoverlast en schade door trillingen) en voor de veiligheid van de omgeving rondom de spoorverbindingen. De SGP vindt dat het vervoer van gevaarlijke stoffen door woongebieden - over de weg of per spoor - zoveel mogelijk moet worden geweerd vanwege de veiligheid.

Niet alleen onze Gelderse bedrijven gebruiken onze wegen. Ook Oost-West-verkeer (Duitsland-Havengebied) en Noord-Zuid-verkeer passeert onze grenzen. Daarvoor moeten wij gastvrij zijn en ook een goede afwikkeling bieden. De Gelderse Corridor mag geen flessenhals worden als zowel de Maasvlakte als onze economie blijven groeien. Verkeer en goederenstromen dienen soepel afgehandeld te kunnen worden.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ goede ontsluiting van bedrijven op de infrastructuur (wegen, spoor, water en openbaar vervoer);
- ▶ sterke lobby om de doorstroming op de rijkswegen in Gelderland te bevorderen;
- ▶ vervoer van gevaarlijke stoffen buiten steden en woongebieden;
- ▶ optimalisatie van de Gelderse Corridor.

Binnenvaart

De SGP draagt de binnenvaartsector een warm hart toe. Veel van dit vervoer gaat over de Gelderse rivieren. Rivieren waar we gepast trots op zijn en die economische voorspoed brengen. De provincie heeft dan ook als taak om de binnenvaart zoveel mogelijk te faciliteren. Hierbij denken wij aan goede en voldoende haven- en overslag-faciliteiten, maar ook aan het realiseren van voldoende stroom- en watervoorzieningen voor scheepvaartverkeer langs onze wateren. Dit wordt vanzelfsprekend goed afgestemd met Rijkswaterstaat.

De provinciale sluizen en bruggen moeten in een goede staat van onderhoud verkeren en de bedieningstijden blijven afgestemd op de lokale situatie. Het afmeren van particuliere boten is mogelijk, mits dit de veiligheid voor het scheepvaartverkeer niet in gevaar brengt.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ het optimaal faciliteren van de binnenvaart door goede en voldoende havenfaciliteiten;
- ▶ voldoende stroom- en watervoorzieningen langs de provinciale wateren;
- ▶ mogelijke afmeervoorzieningen voor particulieren, mits de veiligheid voor het scheepvaartverkeer niet in gevaar wordt gebracht;
- ▶ een verbod op het ontgassen van benzeentankers en soortgelijke transportschepen van gevaarlijke stoffen.

5.

Ontwikkelen en ontspannen

Goede voorwaarden voor de regionale economie

Een gezonde en sterke (regionale) economische ontwikkeling is onmisbaar. De provincie moet primair goede voorwaarden en ruimte scheppen waarin het bedrijfsleven zich op een verantwoorde wijze kan ontwikkelen. Deze ontwikkeling is noodzakelijk voor voldoende werkgelegenheid en leefbaarheid. De Bijbelse opdracht van rentmeesterschap - waarbij iedereen zijn of haar verantwoordelijkheid vorm en inhoud kan geven - moet daarin tot zijn recht komen. De SGP vindt dat maatschappelijk bewust en duurzaam ondernemen moet worden gestimuleerd.

De provinciale overheid heeft een belangrijke taak bij het samenbrengen van het onderwijs en het bedrijfsleven, zodat jongeren worden opgeleid en/of ouderen worden omgeschoold tot die beroepen waaraan behoefte bestaat bij het (regionale) bedrijfsleven.

Economische ontwikkeling is geen doel op zich. Economische vraagstukken moeten altijd in samenhang met andere beleidsvelden worden beoordeeld, zoals infrastructuur, woningbouw en milieu. De overheid moet duidelijke grenzen stellen: geen onnodig ruimtebeslag, geen roofbouw op de aarde (de bodem), zodat toekomstige generaties ook mogelijkheden tot leven worden geboden.

De SGP is tegenstander van de 24-uurseconomie en voorstander van een werkweek waarin de zondag als rustdag wordt gevierd en kan

worden gebruikt om kerkdiensten bij te wonen. De samenleving moet haar collectieve rustmomenten koesteren en bevorderen om het sociale gezinsleven te stimuleren.

De rol van de provincie is in principe vooral verbinden, inspireren en aanjagen van projecten en ontwikkelingen. Sturen en richting geven is wat de SGP betreft alleen aan de orde als belangen van partners niet hetzelfde zijn, bijvoorbeeld waar het gaat om de realisatie van nieuwe bedrijventerreinen door gemeenten.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ de zondag als rustdag, laten we hier zuinig op zijn;
- ▶ bevordering van minder en/of eenvoudigere regels en snelle vergunningverlening;
- ▶ optimale benutting van Europese en nationale fondsen;
- ▶ regionale afstemming van bedrijvigheid; zowel de realisatie van nieuwe bedrijventerreinen als de herontwikkeling van bestaande;
- ▶ de ontwikkeling van campussen bij hogescholen en de universiteiten in Nijmegen en Wageningen. Zo wordt het voor kennisbedrijven en startups aantrekkelijk om zich daar te vestigen;
- ▶ het zo min mogelijk gebruik maken van subsidies. Wat ons betreft wordt bij steun aan bedrijven bij innovaties vooral gebruikgemaakt van leningen die worden terugbetaald (revolverende middelen).

Onderwijs en arbeidsmarkt

Gelderland moet een goed vestigingsklimaat voor mensen en bedrijven hebben. Onderwijs en kenniscentra zijn daarin erg belangrijk. Bedrijven hebben goed opgeleide krachten nodig en kunnen soms onvoldoende gekwalificeerde mensen aantrekken. Dit geldt

voornamelijk voor technisch personeel en voor de zorg. Te veel jonge mensen vertrekken uit kleinere gemeenten in de regio's. De provincie moet zich nadrukkelijk inzetten om een bijdrage te leveren aan het samenbrengen van onderwijs, bedrijfsleven en arbeidsmarkt. We hebben jonge mensen nodig - niet alleen als arbeidskrachten maar ook voor de leefbaarheid. Wij vinden dat de provincie zich actief moet blijven inzetten voor het onderwijs. Bereikbaarheid en kwaliteit van het onderwijs zijn belangrijk. Innovaties in opleidingen en kennisinstituten moeten worden gestimuleerd. Dat kan door opleidingen aan te bieden die passen bij het karakter van de regio's in Gelderland.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ initiatieven die stimuleren om het bedrijfsleven en onderwijs beter op elkaar af te stemmen;
- ▶ vakmanschap en stimuleert het beroepsonderwijs (met name in de technische sector - in relatie tot de energietransitie - en in de zorg);
- ▶ de bevordering van de participatie van achterstandsgroepen;
- ▶ het aanpassen van wet- en regelgeving om werkgelegenheid in grensgebieden beter mogelijk te maken;
- ▶ steun voor de Gelderse maakindustrie. Dit met het oog op de (duurzame) opleiding van vakbekwaam personeel, aansluiting bij Europese programma's en netwerken, digitaliseren en verduurzamen van processen, zodat slim, schoon en flexibel kan worden geproduceerd.

Kringlooeconomie

Evenals voor fossiele brandstoffen geldt ook voor veel grondstofvoorraden dat ze eindig zijn. Die mogen we dan ook niet ten behoeve van onze welvaart opmaken. We moeten daarvan ook voldoende overlaten voor volgende generaties. We zijn immers rentmeesters.

De provincie moet zich inzetten voor het samenbrengen van onderwijs, bedrijfsleven en arbeidsmarkt

Daarom zijn wij voorstander van een kringlooeconomie. Dit is primair een verantwoordelijkheid van alle mensen, maar wat de SGP betreft heeft de overheid hierin zeker ook een taak en wel om te stimuleren, bij te dragen aan innovaties en het goede voorbeeld te geven. Dat goede voorbeeld kan de provincie geven door duurzaam in te kopen en aan te besteden, maar ook door circulariteit te eisen bij de aanleg en het onderhoud van provinciale wegen.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ hergebruik en recycling van afvalstoffen, zodat minder primaire grondstoffen nodig zijn. Niet alleen van huishoudelijke afvalstromen, maar zeker ook van bedrijfsafval. Dat zijn vaak de grotere en zuivere stromen die hergebruik vergemakkelijken;
- ▶ het subsidiëren van projecten voor de ontwikkeling en toepassing van alternatieve, groene grondstoffen (zoals natuurvezels), voedingsstoffen uit mest en plantaardige eiwitten;
- ▶ circulaire bedrijfsvoering door agrarische bedrijven. Dat wil zeggen: zelf voer verbouwen of betrekken uit de nabije omgeving, mest en reststoffen op eigen grond uitrijden of omzetten in energie en grondstoffen.

Toerisme

Wonen, werken en recreëren hebben een sterke onderlinge relatie. Voor de eigen bevolking dient het recreëren zo dicht mogelijk bij de andere twee functies te zijn. Met name bij de steden moet voldoende recreatieruimte zijn, gelet op het aantal inwoners.

In Gelderland hebben we veel prachtige natuur. Zeker op de Veluwe, maar ook in de Achterhoek en het Rijk van Nijmegen. Daar moeten we aan de ene kant zuinig op zijn en aan de andere kant moeten we die natuur ook toegankelijk maken (en houden) voor eigen inwoners en toeristen van buitenaf. Dat kan samengaan, mits duidelijk is wat waar mag en kan. Wij willen een uitgebreid wandel- en fietsnetwerk bevorderen. Recreatie en toerisme kunnen op het platteland zorgen voor (neven)inkomsten en zijn daarmee belangrijk voor een vitaal platteland.

De provincie speelt een voorwaardenscheppende rol ten aanzien van recreatievoorzieningen. Deze mogen geen afbreuk doen aan de Bijbelse waarden, zoals zondagsrust en zedelijke normen. Ook mogen ze geen belemmering zijn voor agrarische activiteiten.

Ze moeten juist een waardevolle aanvulling vormen. Zo spelen bijvoorbeeld streekproducten in op de behoeften van de toerist en zorgen ze voor extra inkomsten.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ het stimuleren van plattelandstoerisme;
- ▶ het gebruiken van de aanwezige natuur en het platteland voor de versterking van het toerisme, zonder agrarische activiteiten te belemmeren;
- ▶ de realisatie van een netwerk van wandel-, (snel)fiets-, mountainbike- en ruitersporen;
- ▶ meer natuurtransferia. Deze moeten goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer en de auto en aansluiten op de hierboven genoemde netwerken;
- ▶ recreatie ten behoeve van gezondheid en welzijn (zorgtoerisme);
- ▶ het aansluiten bij de belangstelling van consumenten en toeristen voor het regionale. Geen voedsel uit verre landen, maar van Veluwe akkers en Betuwse boomgaarden. Het is daarom goed dat de provinciale overheid streekproducten positieve aandacht geeft en promoot.

Regionale samenwerking

De provincie Gelderland werkt samen met andere overheden. Onder andere met het Rijk, gemeenten en waterschappen in zogenaamde Interbestuurlijke Programma's (IBP). Het doel hiervan is om grote maatschappelijke opgaven samen aan te pakken, onder andere zaken met betrekking tot de energietransitie. Wat de SGP betreft, lenen met name de volgende onderwerpen zich om via een IBP op te pakken: de te verwachten krimp op het platteland en in de grensregio's en het energiezuinig maken van de bestaande woningvoorraad (met name huizen van particuliere eigenaren).

Daarnaast werkt de provincie met gemeenten, het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen samen in zogenaamde gebiedsopgaven. In elk van de zes Gelderse regio's zijn en worden plannen opgesteld die via investeringsprogramma's worden gerealiseerd. Ondernemers, overheden en onderwijsinstellingen dragen daarvoor projecten aan. De SGP vindt dat het geld niet alleen naar grote steden en mega-projecten moet gaan, maar dat de programma's ook ten goede moeten komen aan de inwoners van dorpen en het platteland. De SGP doet daarom een oproep aan met name de kleine(re) gemeenten om ook voorstellen in te dienen voor de programma's van de gebiedsopgaven.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ het samen met gemeenten, het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen werken aan de gebiedsopgaven, ook in de volgende Statenperiode;
- ▶ steun voor de ontwikkeling van duurzame technologieën in de Cleantech Regio (Stedendriehoek);
- ▶ steun voor de recreatiesector op de Veluwe. Deze ontwikkeling van recreatie en toerisme mag echter niet ten koste gaan van de zondagsrust, de natuur en van de agrarische sector;
- ▶ steun voor het revitaliseren van vakantieparken: vakantie-woningen moeten weer beschikbaar komen voor vakantiegangers. Permanente bewoning moet worden aangepakt, maar vooral oneigenlijk gebruik en criminaliteit;
- ▶ steun ook voor de verdere ontwikkeling van het World Food Center in Ede (in de Food Valley);
- ▶ goede aandachtverdeling. In de Betuwe moet niet alle aandacht en geld gaan naar grote infrastructurele werken, maar ook naar bijvoorbeeld de laanbomensector en ontwikkelingen in de fruitteelt.

Iedereen moet mee kunnen doen in onze samenleving

Leefbaarheid

De provincie Gelderland stimuleert bewonersinitiatieven die gericht zijn op het bevorderen van de leefbaarheid en sociale samenhang. De SGP vindt het van belang dat iedereen mee kan doen in onze samenleving. Wij willen daarbij uitdrukkelijk aandacht geven aan initiatieven vanuit kleine kernen. In deze kernen zijn vaak al veel voorzieningen verdwenen.

Provinciale bijdragen waar de SGP van harte achter staat, zijn bijvoorbeeld aanpassingen in een dorps huis (zodat deze beter toegankelijk worden voor gehandicapten en chronisch zieken) en activiteiten ten behoeve van ouderen die eenzaamheid tegengaan. Het geven van praktische hulp aan mensen in kwetsbare situaties en het opzetten van een stadsmoestuin voor mensen met een beperking. Stuk voor stuk mooie initiatieven waar de SGP in de voorliggende periode graag mee door wil gaan. De SGP is geen voorstander van het beschikbaar stellen van subsidies voor het organiseren van eenmalige evenementen.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ de voortgang van leefbaarheidsprojecten voor kwetsbaren in onze samenleving;
- ▶ bijzondere aandacht voor kleine kernen;
- ▶ ondersteuning van initiatieven die de sociale cohesie versterken.

6.

Doorgeven en bewegen

Cultuur en erfgoed

Gelderland kent vele monumenten waaronder kerken. De SGP vindt het belangrijk dat de provincie Gelderland daaraan een bijdrage levert. Onder erfgoed verstaan wij ook de oorspronkelijke flora en fauna van Gelderland. Verder wil de SGP dat cultuurhistorie breed uitgedragen wordt. Een land dat zijn geschiedenis niet kent, heeft geen toekomst. Het is belangrijk om de geschiedenis van de provincie ook bij de jeugd onder de aandacht te brengen.

Ook bibliotheken vragen betrokkenheid van de provincie. Van deze culturele voorzieningen wordt veel gebruikgemaakt en ze functioneren als gemakkelijk toegankelijke informatievoorzieningen. De SGP wijst het aanbod dat strijdig is met Gods Woord af. In nogal wat hedendaagse culturele voorzieningen - zoals bijvoorbeeld poppodia en theatervoorzieningen - kan dat het geval zijn.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ het behoud van cultureel erfgoed en het breed uitdragen van de cultuurhistorie;
- ▶ het behoud van levend cultureel erfgoed zoals bijvoorbeeld het Pluimveemuseum in Barneveld;
- ▶ het behoud van culturele voorzieningen, tenzij het aanbod in strijd met Gods Woord is;
- ▶ extra aandacht voor het kerkelijk erfgoed;
- ▶ het behoud van bibliotheekvoorzieningen in steden en dorpen.

Sport

Het beoefenen van een sport is goed voor lijf en leden en voor veel mensen ook nodig om het hoofd leeg te maken. Wij vinden het daarom prima dat de provincie bijdraagt aan het Jeugdsportfonds Gelderland om zo te stimuleren dat kinderen en jongeren gaan sporten en bewegen.

Het huidige sportbeleid van de provincie Gelderland is echter vooral gericht op het organiseren van grootschalige sportevenementen, waarbij in veel gevallen ook de zondagsrust in het geding is. Dit is - wat de SGP betreft - geen taak van de (provinciale) overheid. Evenmin zien wij een directe relatie tussen sport(evenementen) en regionale economie, behalve dat de lokale horeca er goed aan verdient.

Regionale omroepen

De SGP vindt dat regionale omroepen van belang zijn voor het zelfbewustzijn van de regio. Wij willen de regionale omroep vooral faciliteren voor het brengen van regionaal nieuws en achtergronden. Het belang van adequate, kwalitatieve journalistiek op regionaal niveau neemt toe onder invloed van decentralisatie van overheids-taken. De gelden van de overheid moeten dan ook zodanig zijn dat de functie van de verbreiding van regionaal nieuws voldoende in stand kan blijven. De regionale omroepen dienen ook de functie van rampenzender te hebben - een belangrijke taak in geval van nood.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ beweging en sport voor kinderen en jongeren, maar niet voor de organisatie van grootschalige sportevenementen;
- ▶ het faciliteren van regionale omroepen voor het brengen van regionaal nieuws en achtergronden en de mogelijkheid om indien nodig te functioneren als rampenzender.

7.

Toetsen en besturen

Kwaliteit van het openbaar bestuur

De SGP ziet de overheid als *'Gods dienares'*, een door God gegeven instrument om het land te besturen. In Nederland kennen wij daarbij de rechtstaat, een groot goed waar we zuinig op moeten zijn. De overheid staat zelf voor haar regels en houdt daar rechtvaardig de hand aan.

De burgers in Gelderland moeten kunnen rekenen op vertegenwoordigers die staan voor hun zaak en betrouwbaar en integer zijn. Alleen zo kan de burger vertrouwen hebben in het bestuur.

Een betrouwbare overheid is in de ogen van de SGP ook een overheid die vanuit een vast principe handelt. Politici moeten handelen vanuit het besef dat ze een ambt bekleden en dus een voorbeeldfunctie hebben. Hun integriteit mag niet ter discussie staan. Dit geldt ook voor de ambtenaren. Binnen de provinciale organisatie moet er voldoende aandacht zijn voor ondermijning. Er moet op integer handelen worden getoetst door signalen binnen de organisatie te delen.

Het is belangrijk dat er voldoende capaciteit en geld is voor Bibob-toetsing. De Wet Bibob is de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur. Zo dient de provincie te onderzoeken of de kans bestaat dat de vergunning, subsidie of aanbesteding wordt misbruikt voor bijvoorbeeld het witwassen van geld. Niet-integer handelen moet worden bestreden. Ook voor de provinciale taken op het gebied van handhaving is voldoende capaciteit en geld van belang. De SGP kiest in de politiek altijd voor een constructieve opstelling. Wij zien in de periode 2019-2023 graag dat zowel Provinciale Staten als Gedeputeerde Staten investeren in een open bestuurlijke cultuur.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ een provincie met heldere kerntaken (geen nieuwe bestuurslagen);
- ▶ maximale samenwerking met gemeenten bij het beleid, de provincie Gelderland is immers de bondgenoot van gemeenten;
- ▶ de capaciteit om BIBOB-onderzoeken uit te voeren in het kader van integriteit en het delen van signalen over ondermijning.

Europa

De samenwerking op Europees niveau is onderdeel van bestuurlijke samenwerking. De SGP staat niet afwijzend tegenover dit schaalniveau van samenwerking, maar vindt dat het nut moet opwegen

tegen de kosten. Voordat overleg op deze schaal wordt aangegaan, moet helder zijn dat het voldoende concrete resultaten oplevert voor Gelderland.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ samenwerking op Europees niveau, mits het belang van Gelderland hiermee direct gediend is.

Financiën

Een sluitende meerjarenbegroting moet hét uitgangspunt zijn voor een degelijk financieel beleid. Het totale inkomsten- en uitgavenpakket van Gelderland moet ook altijd financieel in balans zijn én beleidsmatig doordacht en verantwoord zijn. De doelmatigheid van de uit te geven gelden moet voortdurend getoetst worden aan de hand van vier aspecten: (wettelijke) noodzakelijkheid, nuttigheid, doelmatigheid en wenselijkheid.

De provincie moet als een goede rentmeester op een verantwoorde manier omgaan met haar gelden. Dat geldt ook voor het stamkapitaal (het kapitaal dat Gelderland verkreeg bij de verkoop van de provinciale energiemaatschappij Nuon). Dit bedraagt op dit moment ruim € 3 miljard. Onze fractie kan ermee instemmen dat hiervan gedurende de komende Statenperiode € 300 miljoen besteed wordt.

De provincie moet als een goede rentmeester op een verantwoorde manier omgaan met haar gelden

De SGP zet zich in voor:

- ▶ sober financieel beleid om de lasten voor de burger zo laag mogelijk te houden;
- ▶ de kerntaken;
- ▶ de besteding van 10% van het stamkapitaal aan: de energietransitie, verduurzaming van de landbouw en infrastructuur.

Indicatoren

Bij het opstellen van een sluitende (meerjaren)begroting moet het voorgenomen provinciaal beleid worden vertaald in SMART-indicatoren (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden). Deze indicatoren zijn: wat willen we bereiken (uitkomst), wat gaan we ervoor doen (prestaties) en wat mag het kosten? De indicatoren stellen een kader en vormen de basis voor verantwoording in rapportages. Bij dit beleid behoort een deugdelijk financieel controlesysteem voor de bewaking. Hierbij hoort ook de vraag of de provinciale organisatie efficiënt en effectief werkt.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ de vertaling van het provinciaal beleid in SMART-indicatoren;
- ▶ een goed financieel controlesysteem.

Belastingen

De SGP wil dat als uitgangspunt bij het vaststellen van de provinciale leges en de opcenten op de motorrijtuigenbelasting geldt dat deze hooguit trendmatig verhoogd worden. Bij voorkeur met een maximum van het inflatiepercentage. De opcenten op de motorrijtuigenbelasting mogen niet functioneren als melkkoe. Deze belasting moet zoveel mogelijk besteed worden aan infrastructuur.

Subsidies

Gelderse subsidies aan instellingen zijn naar hun aard aanvullend

Wij willen alleen zaken subsidiëren die Bijbels verantwoord zijn

op andere inkomstenbronnen. Bij voorkeur wordt gekozen voor budgetfinanciering met concrete prestatieafspraken. Jaarlijks vindt verantwoording plaats over de verstrekte subsidies en bereikte resultaten.

Hieruit volgt dat volgens de SGP in principe geen langjarige subsidierelaties dienen te worden aangegaan. Echter, daarbij moeten we de continuïteit van organisaties niet uit het oog verliezen. De subsidies worden zo mogelijk jaarlijks geëvalueerd en getoetst op doelmatigheid en doeltreffendheid. Wij willen alleen zaken subsidiëren die vanuit Bijbelse uitgangspunten verantwoord zijn.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ de bijdrage aan provinciale doelen bij het verlenen van subsidies;
- ▶ de zo mogelijk jaarlijkse evaluatie van subsidies op nut en noodzaak.

Toezicht gemeenten

Behalve eigen taken heeft Gelderland ook het toezicht op de gemeenten. Het toezicht is vooral financieel: de provincie controleert of de gemeenten hun begroting op orde hebben. Daarnaast houden de provincies toezicht op de waterschappen. Ook de kwaliteit van

het openbaar (gemeente)bestuur wordt door de provincie bewaakt. Echter, de SGP wil geen overmatige bemoeienis van de provincie.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ een beleid dat tot stand komt door middel van co-creatie;
- ▶ het actief meedenken over de juiste balans tussen *'loslaten en regelen'*.

Sterk bestuur in gemeenten

Een goed functionerende gemeente kent bestuurlijke stabiliteit, handelt integer en is een organisatie met kwaliteit en voldoende medewerkers. De gemeente heeft een gezonde financiële huishouding, toont inspirerend leiderschap en heeft de kracht te veranderen. Verder haakt een goed functionerende gemeente in op samenwerking met inwoners, maatschappelijke partners en medeoverheden.

De SGP juicht bestuurlijk partnerschap en bestuurlijke samenwerking tussen gemeenten en provincie zeer toe. Waar nodig moeten de handen in elkaar worden geslagen en zaken gezamenlijk worden aangepakt.

In principe staan wij negatief tegenover bestuurlijke herindeling of opschaling, tenzij het op basis van een vrijwillige keuze is.

De SGP zet zich in voor:

- ▶ ondersteuning voor gemeenten die hun bestuurskracht willen versterken, door middel van advies, onderzoek, trainingen en subsidie;
- ▶ het stimuleren van samenwerking tussen gemeenten, bedrijfsleven en onderwijs;
- ▶ het behoud van gemeenten, geen gedwongen fusies.

Samen voor het Gelderland van morgen

In dit verkiezingsprogramma heeft de SGP lijnen getrokken die het provinciaal beleid van de afgelopen jaren onderstrepen of ervan in het verlengde liggen. Daarbij is uitgangspunt dat onze mooie provincie een goed bestuur waard is.

Dat beleid is in veel gevallen door de fractie van de SGP gesteund. Onzerzijds is dat gebeurd uit betrokkenheid op de samenleving. Soms heeft het besef een roeping te hebben, doorgeklonken. In ieder geval heeft de fractie niet vanuit een eigen bastion geopeerd. Integendeel, wij beseffen heel goed dat het electoraat, en dus de bestuurders van de eigen partij mede vorm geven aan de provincie. Een programma schrijven is ook je eigen achterban een spiegel voorhouden.

De SGP heeft als politieke partij haar idealen. Idealen, die als waarden en daarop geënte normen in de samenleving worden ingebracht. Daarvoor is inspiratie gezocht in waardevast materiaal: de Bijbel.

**De leden van de SGP-fractie
zullen loyaal en royaal
hun bijdrage leveren aan de
provinciale politiek**

Daaraan zijn ijkpunten ontleend voor de provinciale politiek, maar tevens voor het eigen handelen. Het programma geeft aan dat de SGP het huidige beleid in grote lijnen wil voortzetten, zij het dat meer aandacht gevraagd wordt voor een aantal veranderingen dat zich voordoet in de samenleving. Die, en de roerige tijd waarin wij leven, nopen tot voortdurende reflectie op de invulling van provinciale taken.

In een aantal gevallen kan het niet anders dan dat de SGP bij ongewijzigd beleid tegen zal stemmen. Dat is met pijn in het hart. Ideaal en werkelijkheid liggen dan wel erg ver uit elkaar.

De leden van de fractie van de SGP zullen loyaal en royaal hun bijdrage leveren aan de provinciale politiek. Op zich mensenwerk, maar pasmunt voor deze tijd, gemunt uit oud goud.

Kieslijst SGP Gelderland

SGP

1.	Dr. K. (Klaas) Ruitenbergh	Opheusden
2.	Ir. E. (Evert) Mulder	Ugchelen
3.	B. (Bennie) Wijnne AA	Barneveld
4.	Drs. ing. G.H. (Gerrit) Aversch	Zelhem
5.	Drs. T.G. (Anton) Heemskerk	Opheusden
6.	Ing. A. (Arnold) Versteeg	Wekerom
7.	H.G. (Henk) Bulten	Doetinchem
8.	Drs. H. (Henk) van den Berge	Apeldoorn
9.	L. (Lambert) Kisteman	De Klomp
10.	H.J. (Harm Jan) Polinder	Hulshorst
11.	G.R. (Gert) van Leeuwen MES	Opheusden
12.	J. (Jaap) van den Bosch	Barneveld
13.	G. (Gerrit) van Lagen	Putten
14.	G. (Geert) Bok	Nederhemert
15.	Ir. L. (Leendert) de Knegt	Barneveld
16.	L. (Lourens) van Bruchem	Meteren
17.	G. (Gerard) van Deelen	Scherpenzeel
18.	Ing. A.M. (Hans) Boer	Nijkerk
19.	D.E. (Erik) Doornwaard	Oldebroek
20.	J.W. (Hans) Keuken MBA	Ochten
21.	Ing. A.J. (Arjan) Klein	Elburg
22.	J. (Hans) Waaijberg	Poederoven
23.	J. (Koos) van der Tang	Kootwijkerbroek
24.	J.W. (Jan Willem) Valk MSc	Doornspijk
25.	L.A. (Leo) van der Velden	Ermelo
26.	Mr. G.W. (Gerrit) Flier RB	Wekerom
27.	T. (Teus) Bleijenberg	Ermelo
28.	L.A. (Lambert) van de Weerd	Nunspeet
29.	C.H. (Kees) van Wolfswinkel	Ede
30.	D. (Dirk) Kroon	Dodewaard

Samen voor het **Gelderland** van morgen

The SGP logo is displayed on a white rectangular sign with a wooden post. The letters 'SGP' are in a bold, orange, sans-serif font. A small orange triangle, resembling a play button, is positioned to the right of the 'P'.

SGP

SGP Gelderland

✉ sgp@ps.gelderland.nl

🌐 www.gelderland.sgp.nl

📘 www.facebook.com/stemSGPnu

🐦 twitter.com/stemSGPnu